

Maradandó örökség — új kihívások

HERMANN
SCHALÜCK

Az európai szerzetesség identitásáról

A ferencesek legfőbb előjárója, miniszter generálisa 1995. november 29-én, Freisingben tartotta ezt az előadást a szerzeteselőjárói karok elnökeinek európai konferenciáján (UCESM). Az alábbiakban az előadás némileg rövidített, szerkesztett változatát közöljük.

Beszélhetünk-e egyáltalán a szerzetesi élet jellegzetesen európai identitásáról? Nem azt mutatta-e meg az Istennek szentelt életről tartott püspöki szinódus, hogy identitásunk és küldetésünk problémája ugyanúgy érint minden karizmát, rendet, intézményt és földrészt, és ez viszonylagossá tesz minden földrajzi és kulturális határt? És miben áll az identitás? Kétezer éve ugyanaz, vagy pedig szüntelenül alakul, vagyis az egyháznak és a szerzetesi életnek olyan megjelenési formája, amely a jelenlegi mély átalakulások eredményeként majd csak a jövőben, a harmadik évezredben fog kirajzolódni? Úgy gondolom, meg kell elégednünk az ideiglenes és részleges válaszokkal.

Földrészünk is alakulóban van. Nehéz, szinte lehetetlen európai „identitásról” beszélni ezekben az években. Olyan földrészen élünk, amely a hidegháború befejezése és az Európai Unió immár tizenöt tagjának szorosabb gazdasági és politikai egybekapcsolódása által még nem nyerte el új formáját, azonosságát. Ugyanakkor nemcsak mi, európaiak, de a világ többi népe is rémülten nézi azt a jelenséget, ami *szintén* jellemzi ma Európát: az értékek átalakulását vagy inkább szétesését Nyugat- és Közép-Európában, a szocializmus után tátongó lelki-szellemi vákuumot, a piac embergyűlölő és szolidaritásellenes „filozófiáját”, a neoliberalizmust, a versenyszellemű individualizmust. Mégis: meg kell próbálnunk, hogy szemügyre vegyük az általunk, szerzetesek által járt utat Európában. Milyen örökséget tartunk megőrzendőnek történelmünkéből, amikor átéljük Európa s benne az egyház és a szerzetesség jelenlegi válságát; és milyen reményekkel vagy félelmekkel nézünk a jövő elé?¹

¹ Hume, Basil:

Remaking Europe, The Gospel in a Divided Continent, 1994, London

Tézisek az európai szerzetességről

A kultúra alakítói és hordozói

²Vö.: Sudbrack, Josef SJ érdekes áttekintését: *Das Charisma der Nachfolge. Um die zukünftige Gestalt des Ordenslebens*, Ordensnachrichten, 33, 1994, 3-13.

A szerzetesi élet szorosan összefonódik Európa történetével, az európai „korfordulókat” mindig a Krisztus-követés jellemző formái is kísérték.² A rendek az átalakulások idején az új korszak felé mutatnak utat: a monasztikus hagyomány a népvándorlások vége felé bontakozik ki, és a társadalmi stabilizáció tényezőjeként alakítja a kora középkori agrártársadalmat. A koldulórendek a feudális társadalomnak átrendeződésekor alakulnak ki, a városok és a városi polgárság fellépésével. A Jézus Társaság az újkor elején nyeri el arculatát, a reformációval való szellemi küzdelemben és az Új vi-

lágba induló missziókkal párhuzamosan. A 19. században sok apostoli társaság indul meg, főleg női rendek, ezek mindegyike a maga módján a kezdődő ipari korszak vallási és szociális problémáira válaszol. A szerzetesi élet és az egyéb lelki „mozgalmak” milyen „típusa” fogja kísérfni az átmenetet a harmadik évezredbe? Nyugaton a mi számunkra egészen új kérdés az is, hogy az öku-
menikus nyitottság jegyében hogyan tekintsünk az ortodox szerzetességre, érintkezünk-e vele, és készek vagyunk-e tanulni tőle. Hiszen az ortodox egyház is alakította Európa arculatát.

**A szerzetesrendek
Isten útjelzői a
váltságok idején**

Ha a teológus szemével olvassuk Európa és a világ történelmét, akkor jogosan fogjuk fel a rendeket Isten jeleiként és „terápiaként” (N. Lohfink) az adott kor számára. Beleszövődnek korukba és kultúrájukba, rányomják bélyegüket és részeseznek vétkeikben, kudarcaikban, de eredményeikben is. „Az egyház megújulásához, a társadalmi és egyéni átalakuláshoz szükséges erő és indíttatás a hívők közösségeiben születik meg. A szerzetek többnyire így alakulnak ki.”³

³ Sudbrack: i.m. 11.

A rendek végső soron mégis a „transzcendencia” jelei, vagyis azt jelzik, kicsoda Isten, és mi a terve a történelemmel. Minden időhöz-kötöttségük ellenére „eszkatologikus” jelek, amelyek értelmezik a kort és egyúttal túlmutatnak rajta, emlékeztetve arra, hogy az emberiség és a kozmosz történelme az üdvösség és a felszabadulás történelme, amely a beteljesedésre törekszik; olyan történelem, amelyben nemcsak tragédiát és bünt, hanem megbocsátást és új távlatokat is találunk, az Evangélium egyre újabb megtestesüléseit. A posztmodern kor emberét ki fogja emlékeztetni ezekre a távlatokra?

**Isten
megtapasztalásának
közvetítői**

A rendek értelme nem abban rejlik, *amit tesznek*, hanem abban, *amik*, vagy aminek *lenniük* kell: az istentapasztalat helyei, „Isten tanú a mai világban”. A szerzetesi élet keletkezésében ez mindig szerepet játszott.⁴ A rendek és lelki közösségek e feladata az egyház alapfeladata, az egyháznak nem szabad abszolutizálnia önmagát, hanem mindig a Krisztusban beköszöntött üdvösség eszközének és szentségének kell lennie. A rendek, ahogy a német egyházmegyék würzburgi színódusa alkalmával W. Kasper fogalmazott, „annak jel-szerű, szinte szentségi sűrűsödései, prófétai megjelenítései, ami maga az egyház, a Boldogságok szerinti élet, a Szentlélekből való élet, a radikálisan életre váltott hit, amely mindent felad, hogy mindent megnyerjen”. Az egyház az Isten Országát szolgálja, annak igazságosságát és békéjét. Szóval és tanúsággal hirdeti Istent, aki teremtményeinek életét (nem pedig nyomorúságát vagy halálát) akarja. A szerzetesi életnek is ez a törvénye.

⁴ Johnson, Elisabeth:
*Between the Times:
Religious Life and the
Postmodern Experience
of God*, Review for
Religions 53, 1994, 6-28.

Nehézségek a szerzetek mai „helymeghatározásában”

**Az elvilágiasodás —
halálos veszély
vagy esély?**

A 19. és a kezdődő 20. század katolicizmusa a maga imponáló, hierarchiától vezérelt és szavatolt zártságával ma már a múlté. A felekezetek egymástól elzárt világa nagymértékben feloldódott. A

katolikus hívőknek és szerzeteseknek az elvilágiasodás sokféle kihívásával kell szembenéznük. Úgy gondolom, hogy az elvilágiasodást nem volna szabad csupán mint hanyatlást felpanaszolni, ahogy az gyakran megtörténik. Kortársaink pozitívként élik át az európai felvilágosodás és szekularizáció alapvető vívmányait: a szabadságot, az egyén jogát, a személyes megítélés elsőbbségét, a beleszólás jogát politikába és gazdaságba, az erkölcsi lelkiismeret önállóságát. Kérdés számomra, hogy jogos-e, és a jövőt szolgálja-e, ha az egyház és a szerzetesség Európában az „elvilágiasodás” fogalmába csak (vagy főleg) negatív jelenségeket sorol: a transzcendencia elvesztését, az individualizmust, a materializmust, a féktelen szubjektívizmust, a hedonizmust és az istentelenséget. Szerintem sokkal inkább arra kellene törekedni, hogy hangsúlyozzuk, mennyi pozitív esélyt kínál a szabadságra és autonómiára való törekvés és az abból fakadó „pluralitás” a jövő kereszténységének. Az egyház akkor is Jézus Krisztus egyháza lesz, benne a radikális Krisztus-követés akkor is értelmes és világos eszkatologikus jel marad, ha az egyház kevésbé lesz egyöntetű, vagyis több pluralitást mutat majd, mint történelmének utolsó kétszáz évében.

A háttérben: az „élmény-társadalom”

⁵Schulze, Gerhard: *Erlebnisgesellschaft. Kulturosoziologie der Gegenwart*, 1992, Frankfurt am Main.

Gerhard Schulze szociológus néhány évvel ezelőtt az „élmény-társadalom” fogalmával jellemezte Németország kulturális folyamatait.⁵ Szerintem más európai országokra is érvényes az, amit Németországról ír: a középpontban a „hétköznapi esztétizálás” áll. A hétköznapi dolgokat (ruházat, szórakozás, autó, szabadidő) úgy alakítják, hogy minden élményszerű legyen, jól mutasson, és kellemes hangulatot keltsen. Ez az új „élménymilió” felváltja a régi környezetet, amelyek társadalmi rang vagy felekezeti alapján épültek fel, és újakat teremt, ahol a vagyoni helyzet, az életkor vagy az életstílus és az életérzés érvényesül. E fejlődés mögött rendkívül individualista életérzés húzódik meg; másrészt viszont kirajzolódik a másoknál otthont-keresés tendenciája is, „kötődés nélküli kapcsolatban” (M. Bongardt). A fiatalabb nemzedéket elemzők gyakran beszélnek „másokra támaszkodó egocentrikusokról” (A. Foitzik). Schulze szerint „milió-etnocentrizmus” érvényesül, pusztán befelé forduló tájékozódással és zárt határokkal. Ilyen környezetben nehezen maradnak fenn az egyház számára fontos értékek, a szolidaritás, az ingyenesség, a hosszúlejárati személyes és közösségi elkötelezettségek és opciók. Az a kérdés, hogyan tud az egyház és vele a szerzetesség ebben a világban inkulturálódni, hiszen az ő élettörvényeik az odaadás, az ingyenesség és a szolidaritás.

A piac filozófiája

Nagyon komoly veszélyt jelent az egyház és a szerzetesség számára Európában — de máshol is — az a mentalitás, hogy (szinte) minden kapható, vagy nemsokára kapható lesz, hogy a boldogság a fogyasztásban rejlik. Ez a mentalitás alig hagy helyet olyan magatartásformáknak, amelyek más értékekre épülnek: például a fogadalmak és az ígérek, amelyek a bizalom, az önata-

dás, sőt a lemondás jegyében születtek. Sokan — és nemcsak keresztények — érzik, mennyire torz a merkantilizmus „filozófiája”. Hiszen mivel magyarázhatnánk a vallásosság új formáinak szaporodását, főleg az ezoterikus iskolák felé fordulást?

A Krisztus-követés keresztény életprogramjának nehéz a dolga ilyen környezetben. Ettől viszont még egyáltalán nem vált lehetetlenné vagy értelmetlenné. Szándéka az, hogy az Evangéliumot és annak „opcióit” ebben a világban váltsa valóra. De hogyan? Nincsenek kész receptek, de van ígéret, hogy a Lélek mindig velünk marad, és hogy minden korszak Isten idejébe tartozik.

A jövő távlatai

A transzcendencia jelei

A szerzeteknek alakítaniuk kell a kultúrát, ahogy eddig, hordozniuk kell azt, és újból és újból túl kell lépniük rajta a jövő felé. Európában a rendeknek nagy érzékenységgel és bátorsággal azt kell csinálniuk, amire a történelem „fordulópontjain” eddig is hivatva voltak. Pier Giordano Cabra így fogalmazta meg ezt: Az »új Európa« hív minket. El akarjuk fogadni kihívásait, mert érzékelnünk akarjuk a Szentlélek jelenlétének jeleit a mai korban, hogy mindegyik intézmény a maga karizmájával, mindegyik szerzetes a maga missziós indíttatásával válaszoljon azokra. Tőlünk is függ, hogy Európa esetleg nem annyira a piac, az individualizmus és az ezoterikus vallásosság irányában alakul, hanem inkább a szolidaritás, az igazi szabadság, a keresztény és egyházi hit irányában. Nem ringatjuk magunkat abba az illúzióba, hogy közvetlenül hatással lehetünk a társadalomra. Feladatunk az, hogy megőrizzük a keresztény tanúság szigeteit.”⁶ A rendek és más lelki közösségek identitásukat a jövőben is abban fogják keresni, hogy a Krisztusban megvalósult üdvösség jelei legyenek.

⁶ Cabra, P. G.: *Solidarität — Freiheit — Glaube, Der Beitrag des Ordenslebens für ein neues Europa*, Ordensnachrichten 30, 1991, 14.

Isten tanúi

Sokminden mellett szól, hogy a rendek jövője nagymértékben azon áll vagy bukik, hogy tudnak-e tanúskodni Isten jelenlétéről ebben a bonyolult világban, és hogy ezért maguk is radikálisan szembenéznek-e az istenkérdéssel és az istentapasztalattal. „A rendek fő prófétai-kritikai feladata ma: a tanúság Istenről a valóságbarát istentelenség közepette, az Isten nélküli vallás korában. Az alaphelyzetet ma már nem úgy lehet leírni, hogy »Jézus igen — egyház nem«, hanem »vallás igen — Isten nem«. Ennek a posztmodern vallásosságnak a prófétája nem Jézus, de nem is mondjuk K. Marx, hanem Nietzsche: ő hirdeti meg a dionüszoszi hangulatú vallást, a boldogságra törekvést a szenvedés és a gyász kikerülésével, a kóbor félelmek elnyugtatóztatását, a mítoszokkal elvárázott világot..., amely mindenfajta eszkatologikus nyugtalanságot kiküszöbölt az állandó visszatérés álmával.”⁷

⁷ Metz, J. B.: *Zeichen der Zeit — Antwort der Orden. Orden in Kirche und Gesellschaft*, Ordenskorrespondenz 31, 1990, 418.

A szerzetesi életnek csak akkor van helye, esélye és feladata Európában és a szekularizált világban, ha identitását elsősorban

az istentapasztalatban és a kereszténység Istene melletti tanúságtételben látja. Mindannyiunk jövője azon múlik, hogy ebben a világban meg tudjuk-e teremteni az istentapasztalat helyeit, és egyúttal kritikusan a világ felé fordulva le tudjuk-e leplezni a mai kor „hamis isteneit”. Létezésünk szemlélődő mélysége életfontosságú minden szerzetes számára: Isten tanúi vagyunk-e a világban, szemlélődő szemmel nézzük-e a teremtést, a világot és az embert, fenyegetettségét és reményét? Hiszen csak a kontemplációból fakadhat „compassio”, összetartozás, tartós szolidaritás. Csak a szemlélődésben találhatjuk meg az utat az emberekhez. A béke, az odahallgatás, a kiengesztelődés embereire van ma szükség.

Ahol az Úr belép a történelembe és asztalhoz ül velünk, ott család, testvériség keletkezik, hiszen egyazon Atya gyermekei vagyunk. Ha a tekintély és az egyházi szolgálat abból áll, hogy először is meghallgatunk másokat és hozzásegítjük őket — főleg a gyöngéket — ahhoz, hogy fölegyenesedve járjanak, akkor Isten beköszöntő országának jelei válnak láthatóvá. Ahol megpróbálunk Jézus szellemében élni, ott az igazi béke szigetei és oázisai alakulnak ki, olyan egyházé, amely tud evangelizálni, mert először maga fogadta el az Evangéliumot, és tette azt életstílusává. Egyszóval: identitásunk azon múlik, hogy Isten Lelkének tanúi vagyunk-e mások számára? Ez pedig csak akkor fog menni, ha bátran föltesszük a kérdést: voltaképpen miből is élünk? És a válasz csak így hangozhat: végső soron a Föltámadottba vetett hitből. Az ő evangéliumából. Életének emlékezetéből, jelenlétének izzásából, mert itt van a kenyérben, életünkben, gyöngeségeinkben.

Az „együtt-szenvedés” és a szolidaritás kultúrájáért

„Az élmény-társadalom különleges jellemzője, hogy megfoghatkozik a szolidaritás egyrészt azokkal, akik kultúránkon belül kihullanak mindegyik szilárd milióból, másrészt azokkal, akik egészen más kultúrákban élnek, és ott gyakran a pusztta túlélésért küzdenek, nem pedig az esztétikus »megélésben« keresik életük értelmét. A modern élmény-társadalom szelleme élesen a szegények ellen irányul. Nekünk kell felépítenünk: alternatív élményvilágokat, olyan közösségeket, amelyek barátságosan befogadják a szegényeket. Ez gyakran igazi »kaland«, és olyan »élményt« nyújt a rá vállalkozónak, amely mélységében, emberségében és szépségében messze felülmúlja kultúránk szokásos élményműködését. Fizetni kell azonban érte: a szó szerint vett szimpátia, az együtt-szenvedés árát.”⁸ Meg vagyok győződve róla, hogy a rendek, minden eddiginél jobban hivatva vannak arra, hogy a narcisztikus élmény-társadalmak és az új nacionalizmustól fenyegetett Európa közepette pozitív értelemben vett „ellenkultúra” kicsiny „profétái” jelei legyenek, a „másik” integrációja érdekében, a gyengével való szolidaritás és a szegények melletti döntés jegyében. A szerzetesi életnek Európában segítenie kell az idegengyűlölet és a kirekesztés legyőzését, úgy, hogy az eddiginél komolyabban életre váltja Szent Pál szavát: nem azon múlik, hogy „zsidó vagy görög,

⁸ Kehl, M.: *Christ- und Priestersein in der „Erlebnissesellschaft“* Geist und Leben 68, 1995, 66.

szolga vagy szabad, férfi vagy nő” valaki, mert Krisztusban mindnyájan egyek, és az ígélet örökösei (Gal 3,28-29).

A Krisztus-követés alapvető feladata egy olyan Isten hirdetése, aki a szegények pártját fogja — inkább következetes életünk, mintsem szavaink által. Talán így is mondhatom: alapvető feladatunk, hogy bátran és hosszantűrő reménnyel továbbadjuk az ígéletet, amely Isten szeretetéről, a szegények szabadulásáról, a strukturálisan igazságtalan világban szegénnyé tett emberek felszabadulásáról szól. Az egyház számára az emberek nem a lelkipásztori vagy szociális segítségnyújtás tárgyai, hanem a saját felszabadításuk alanyai. A megújuló szerzetesi élet számára ezért fontos az, hogy az emberek között éljünk, képesek legyünk az előítéletek nélküli meghallgatásra, szeretetteljes figyelmet tanúsítva, olyan testvériség légkörében, ahol Jézus nemcsak „Úr”, hanem mindenki „testvére” is. A harmadik évezred küszöbén az európai szerzetesség előtt az „exodus” elszánt lelkiségének követelménye áll, amely kivezet minket azokból a magatartásformákból és struktúrákból, amelyek az egyházban és a társadalomban kiváltságosakká tesznek minket. Engednünk kellene annak az ösztönzésnek, amely a középpontból az egyház és a társadalom perifériájára visz minket. A jövőben nem annyira azon fognak lemérni minket, hogy mit „csinálunk” a magunk nagyszabású „művei” révén, hanem azon, hogy képesek vagyunk-e a világban kiépíteni a keresztény élet „sejtecskéit”.

J.B. Metz nyomán kérdezem: „Nem kellene-e szerzetesrendjeinknek, éppen mivel sokszor nem területhez kötődnek, hanem világméretű szervezethez mutatnak, a sikeres interkulturális együttélés természetes melegágyává válniuk, az eltérő kultúrkörök otthonos együttélésének pozitív példaképet nyújtva”?⁹ A rendek előtt az a követelmény áll, hogy az igazi „inkulturációt” nemcsak Ázsia és Afrika távoli vidékein keressék, hanem Európa különböző kultúráiban is. Hadd utaljak itt a nemzetközi, több kultúrát átfogó közösségek tanúságára. A mi rendünk néhány éve Európa egyes országaiban (például Albánia, Litvánia, Ukrajna, Oroszország és Kazahsztán) nemzetközi közösségeket alapított. Nemcsak azért, mert a rendnek az ilyen vállalkozásokban össze kell fognia, hanem azért is, mert a nacionalizmus veszélyétől fenyegetett térségekben fontos, hogy az új gondolkodásmód világos jeleit adjuk. Ha nem csupán összeverődünk, hanem a „nemzetközi testvériség” jegyében az együttélés új minőségét keressük, akkor Jézus Krisztus evangéliumából érvényesül valami. A nemzetközi testvériségben való együttélés tehát nem mellékes dolog vagy stratégiai sakkhúzás. A példa már önmagában is evangelizáló értékű. Az utóbbi években fiatal afrikai testvérek mondták: „Most, hogy ti, különböző országokból érkezettek, azon fátodoztok, hogy békésen, testvérként éljetez egy fedél alatt, jobban érthető a számunkra, mit jelenthet az Evangélium Afrikában...” Alkalmazhatnánk Európára is az ilyen afrikai tapasztalatokat?

⁹ Metz, J. B.: i.m. 425.

**Béke, igazságosság,
a teremtés megőrzése**

A béke, az igazságosság, és a teremtés megőrzése érdekében végzett munka a „világ életéért” elkötelezett hit jegyében lényeges eleme a hatékony evangelizációnak. Hit és világ, megváltás és felszabadítás, istentisztelet és az emberhez méltó jövő szolgálata nem választható el egymástól. Ez különleges kihívást jelent a szerzetek számára. Egyre több olyan testvérről és nővérről tudok, akik indíttatást éreznek az evangéliumi békeszerzésre, az igazságosságban fogant békés világ felépítésére, a teremtés megőrzésére, és készek új prófétai indíttatásokra. Amikor például olyan válságos térségekre tekintünk, mint a volt Szovjetunió és a Balkán, akkor világossá válik, miről van szó: nem csupán stratégiákra van szükségünk. Nincs szükségünk fegyverekre az emberhez méltó politika helyett. Szükségünk van viszont olyan emberekre, akik a többieket tisztelik, meghallgatják, akik érzékelné tudják Isten működését másokban, nem uraskodnak, hanem tudnak szolgák és testvérek lenni. Új világrend rajzolódik így eléink, amely több, mint egy farkasfalka konkrét erőviszonyainak esetleges rendje; ez a világ nem képzelhető el szolidaritás és részvétel nélkül, a meghallgatásra, az osztozásra és a sorsközösségre való készség nélkül.

Ilyen összefüggésben merül fel a szerzetesek számára is az identitás és a küldetés kérdése, elsősorban nem lelkipásztori és karitatív segítségnyújtás révén, hanem az együttélés és a béke új kultúrájának jeleként.

**Inkulturáció és a
fogadalmak átalakító
ereje**

Ennél a gondolatnál elindulhatnánk teológiai oldalról is, és mondhatnánk: „Amit Krisztus nem vett magára, azt nem is váltotta meg.” A „condition humaine”-be való leereszkedése előfeltétele annak, hogy megszabadítsa és megváltsa azt. Ez a határozott szándék húzódik meg az Evangélium inkulturációja mögött. Sok szerzetes — a világ minden táján és Európában is — megpróbál nemcsak beszélni az inkulturációról, hanem résztvesz a történelemben, hogy abban gyökereztesse meg Istenről adott tanúságát: új, egyszerű, testvéri módon él a szegények között, nem annyira a nagyszabású intézményekben, nem is kizárólag a karitás és a diakónia műveiben, hanem új stílusban: egyazon Atya gyermekeként, testvérként, a világ szívében folytatott imádság és szemlélődés jegyében; olyan nyelvezettel, amelybe a szegények is bele tudnak kapcsolódni, ha meghívják őket; férfi és nő, klerikus és laikus közti megújult, megváltott kapcsolatokban. Mindezt úgy, hogy kevéssel beérjük, törekszünk az evangéliumi szabadságra és szegénységre, senkin sem uralkodunk és nem alkalmazunk semmiféle kényszert. Ezek az értékek ellentmondanak nyugati társadalmaink ma bevett „kultúrájának”.

A szerzetesi élet jövője Európában és másutt is attól függ, hogy a klasszikus fogadalmakat mint kritikus és felszabadító magatartásokat tudjuk-e megvalósítani modern és posztmodern kultúránkban.¹⁰ Olyan dialektika keretében, amely csak a megtestesülés „logikája” felől érthető és élhető: egyrészt az „inkulturáció”

¹⁰Vö.: Schreiter, R.: *Inculturation of Faith or Identification with Culture*, Concilium, 1994, 15-24.

felé vezet minket, a világhoz és teremtéshez fűződő osztatlan szolidaritás szándékával, másrészt annak bátor vállalásához, hogy „ellenkultúra” legyünk. Ha a szerzetesi élet nemcsak a távoli Afrikában vagy Ázsiában, hanem a szekularizált Európában is inkulturálódni akar, akkor úgy kell értenie és élnie az evangéliumi tanácsokat, hogy azokban a fogyasztói- és élmény-társadalomban élő emberek is a felszabadult és érett emberi élet lehetőségét és az Isten országának szolgálatát ismerjék fel. Megújuló lelkiségünkben ezek elsősorban nem a lemondást és a világtól való megfutamodást jelentik, hanem a szabadságnak és a világ építésének keresztény hitből fakadó lehetőségét. A fogadalmak Európában és másutt is a történelem és a társadalom áldozataival való szolidaritás jelévé válhatnak, áldássá mindazok számára, akik előtt szűkülnek az élet és a remény lehetőségei. „A szegénység a szegényekkel megosztott szegénységgé válik, a házasságról való lemondás pedig azok mellé állít minket, akik egyedül élnek, olykor nem a maguk jószántából; végül az engedelmesség szolidaritásra készítet az elnyomottakkal, a fogyatékosokkal, a kítaszítottakkal.”¹¹

¹¹Isenring, Zoe Maria:
*Was ist denn mit den
Orden los?*, Jetzi 1994.
3, 19-20.

Jelenlét az „új Areopágozokon”

A legutóbbi püspöki szinóduson sok szó esett az „új Areopágozokról”, vagyis a mai plurális világkultúra kulcspozícióiról, ahol a szerzeteseknek nagy bátorsággal és vállalkozó kedvvel kell tanúságot tenniük az Evangéliumról, ahogy azt egykor Pál tette az athéni Areopágozson (ApCsel 17,16-34). Kívánom, hogy Európában a szerzetesek az egyetemeken, a főiskolákon és kutatóközpontokban (nemcsak a teológiai fakultásokon), az újság- és tévészerkesztőségekben (nemcsak az egyházi sajtóban), és sok más helyen jelen legyenek; hogy szolidáris és egyúttal kritikus módon részt vegyenek társadalmaink és kultúránk nyilvános párbeszédében, mint só, kovász és világosság. Jézus evangéliuma „inkulturálódik” ezáltal, s ez egyetértést és ellentmondást egyaránt tartalmaz. Az ilyen jelenlét előfeltételei a hűség az evangéliumi élet választásához és az új utakra vivő bátorság. Mindez a *vita consecrata* alapvető küldetés-jellegéből adódik. Nem tudjuk úgy alakítani az európai kultúrát, ha csupán a nehéz helyzetekre „reagálunk”, ahelyett, hogy „cselekednénk” (agere), tehát bátor és olykor szokatlan utakra lépni, amelyek új válaszokat adnak az új kihívásokra.

A „kiengesztelődött különbözőség” jelei

Szemlélődés és prófécia között

Jelenlegi válságunk esély az újrakezdeésre. Hiszem, hogy Isten Lelke ezen a sok szempontból fájdalmas korfordulón új „kegyelmi adományokat” (karizmákat) fog feléleszteni közöttünk. A sokféle hivatal és lelki adomány közül különösen sürgősnek és szükségesnek (bár néha nagyon terhesnek) látszik a gyógyító emlékezés, a kényelmetlen prófécia és a bátor, új lépések karizmája. Amilyen végzetes volt, hogy a szerzetesi élet nagy része a múltban elveszi-

tette kreatív feladatait, és — ezt sokan közülünk még átélték — gyakran sivár ritualizmusba és formalizmusba merevedett, szerintem legalább annyira egyedülálló az az új lehetőség, hogy minden komoly válság és bénultság ellenére (vagy inkább: jóvoltából) újból felismerjük a szerzetek dinamikus, a legjobb értelemben karizmatikus, prófétikus és missziós feladatát, és azt ismét megjelenítsük Európa és a világ egyházában. Többé nem a világtól való menekülés a fontos, hanem a világra, annak reményeire, félelmeire és fenyegetettségére vetett szeretetteljes és szemlélődő pillantás. Az emberekhez és az emberekkel megtett út. A bátorság, hogy gyökeresen átgondoljunk fennálló gondolkodási módokat, intézményeket és struktúrákat az egyházban és a rendekben, mert nem biztos, hogy még mindig megfelelnek az Evangélium radikális felhívásainak. A mai követelmény az egyszerre szemlélődő és missziós, aktív és mindenben testvéri jelenlét a szegények között, a meghallgatás és a párbeszéd magatartásával. A béke jeleivé és eszközeivé kell válnunk egy békétlen és strukturálisan igazságtalan világ, valamint egy kizsákmányolt és méltóságától megfosztott környezet és teremtés közepette.¹²

¹²Vö. ehhez tanulmányomat: *Our Identity is Mission: Sedods*, 20. Róma, 281-288.

Férfi és nő között

A európai szerzetesi élet elevensége attól függ továbbá, hogy hozzá tud-e járulni a nemekhez kötődő előítéletek legyőzéséhez, és a férfi meg a nő megújult kapcsolatához az egyházban és a társadalomban. Európában a szerzetesek többsége nő, a szerzetesi életről szóló teológiai reflexióban és annak kánoni súlyozásában viszont túlzottan dominálnak a férfiak és a klerikusok. A szerzetesi életben is kialakult a nők függősége és a klerikalizálódás, amely elhomályosítja a Krisztus-követés lényegét. Sikerül-e az európai szerzeteseknek, hogy a férfi és a nő megújult kapcsolatát alakítsák ki Jézus Krisztus egyházában, úgy, hogy ez gerjesztően hasson a társadalmi párbeszédre a férfi és a nő kapcsolatáról? A szerzetesi életnek szóval és életpéldával e fejlődésnek az élén kellene állnia.

Klerikus és laikus között

A szerzetesi élet kezdettől fogva „alulról szerveződő” mozgalom. A legtöbb rend célkitűzései Isten népének helyzetéből adódtak, annak kívánságaiból, hiányosságaiból és látomásaiból. A Krisztus-követés szerzetesi formájához szervesen hozzátartozik a világiakhoz való közelség, teológiailag pedig a szerzetesség az egyháznak nem a hierarchikus, hanem a karizmatikus struktúrájához tartozik (*Lumen gentium*). Sok rendnek nem klerikus, hanem világi az alapítója. A statisztikák szerint a világon a szerzetesek 85%-a laikus, a többségük nő. Másrészt viszont főleg Európában a teológiai fejlődés révén odáig jutottunk, hogy a szerzetesi élet gyakorlatilag klerikalizálódott: mintha a szerzetespap volna a szerzetesi élet igazi és teljes megjelenítője. Azok a szerzetesek, akik nem papok, így főleg a nők, a történelem során a második helyre szorultak. Ezzel elhomályosult a Krisztus-követés igazi karizmája a szerzetesi életben, amelyhez szerves alkotóelemként nem tartozik hozzá a klerikusi állapot. Úgy tűnik számomra,

hogy ezért is került olyan válságos helyzetbe a szerzetesnői és a nem-pap szerzetesi hivatás. A legutóbbi püspöki szinóduson bátorító kezdeményezések történtek ennek a válságnak a leküzdésére, és az evangéliumi tanácsok szerinti élet kiemelésére „Isten népe körében”: azonos a méltósága és a kompetenciája klerikusnak és laikusnak, férfinak és nőnek.

A szerzetesrendeknek Európában különleges küldetésük van arra, hogy bátor lépéseket tegyenek az ökumené és a vallásközi párbeszéd terén. Európa az a földrész, ahol jelen van mindkét nagy keresztény hagyomány: a nyugati latin és a keleti ortodox. Európából jutott el az egész világra a nyugati egyház felekezeti megosztottsága. A mai Európában ma több világvallás is jelen van, főként az iszlám. Mennyiben fogja elősegíteni a békét és a jövőt ez a sokszínűség? Sürgős szükség van arra, hogy erőfeszítéseket tegyünk a kölcsönös megértésre, a „kiengesztelődött különbözőség” jegyében. Ha a rendek a kontinens jövőjére és a sajátjukra gondolnak, akkor nincs más választásuk, mint hogy az ökumené és a vallásközi párbeszéd teológiájában és lelkiségében, a párbeszéd és a kiengesztelődés előfutárai legyenek.¹³

¹³Vö.: Schreiter, Robert:
*Reconciliation. Mission
and Ministry in a
Changing Social Order.*
1992, New York.

Új kor küszöbén, új évezredbe lépve szükségszerű, hogy több a kérdésünk, mint a válaszuk. Európában az *exodus* korszakában találjuk magunkat, amely azonban nem *exitus*; „kenoszisz”, de nem halálos betegség, megpróbáltatás, de nem kétségbeesés. A harmadik évezred elején érezhetően kevesebben leszünk. Nem kell azonban aggódnunk azért, hogy lesz-e értelme tevékenységünknek és életünknek, ha megmaradunk abban az „identitásban”, amely a Krisztust követő életet mindig is megalapozza. Vagyis ha hívek maradunk az e világ sűrűjében megtapasztalt Istenhez, az emberbarát és életszerető Isten hirdetéséhez, a fogadalmakban istentiszteletként felajánlott szabadságunkhoz, a mások, a békétlen világ és a teremtés szabadságáért végzett szolgálatunkhoz.

G. Bernanos egyszer így kiáltott oda azokhoz, akik a kereszténységet fáradtnak és kimerültnek tartották: „Az Evangélium fiatal, csak ti vagytok olyan öregek”. Biztos vagyok benne, hogy a szerzetesek az egész egyház nevében új energiákat fognak ajándékozni az öreg kontinensnek. Ez azonban csak akkor lesz lehetséges, ha mi, európai szerzetesek nemcsak régi hagyományok maradványainak hagyaték-kezelői, vagy egy kínosan őrzött „status quo” elszánt gondnokai vagyunk, hanem Isten Lelkében bízva új hagyományokat és így új jövőt teremtünk.

Várnai Jakab fordítása